

KØBENHAVNS UNIVERSITET
CENTER FOR MILITÆRE STUDIER

Den globale kamp **mod terror**

CMS Baggrundspapir

Af Torben Toftgaard Engen · Marts 2020

Indhold

Dette baggrundspapir er en del af Center for Militære Studiers forskningsbaserede myndighedsbetjening for Forsvarsministeriet og de politiske partier bag forsvarsforliget. Baggrundspapiret giver et overordnet indblik i den globale kamp mod terror siden 2001 og de udfordringer, Europa og Danmark står overfor som følge af udviklingen.

Center for Militære Studier er et forskningscenter på Institut for Statskundskab på Københavns Universitet. På centret forskes der i sikkerheds- og forsvarspolitik samt militær strategi. Forskningen danner grundlag for forskningsbaseret myndighedsbetjening for Forsvarsministeriet og de politiske partier bag forsvarsforliget.

Dette baggrundspapir er et analysearbejde baseret på forskningsmæssig metode. Baggrundspapirets konklusioner er ikke et udtryk for holdninger hos den danske regering, det danske forsvar eller andre myndigheder. Læs mere om centret og dets aktiviteter på:
<http://cms.polsci.ku.dk/>

Forfatter:

Militæranalytiker Torben Toftgaard Engen
Center for Militære Studier

Grafisk Design:

Signs & Wonders

ISBN: 978-87-7393-849-2

Indledning	4
Terrorismen	5
Antiterrorindsatsernes udvikling	8
<i>"med eller imod os" (2001-2008)</i>	10
<i>"via, sammen og gennem andre" (2009-2016)</i>	12
<i>"vi forbliver en verden i krig" (2017-)</i>	14
De fjerne fronter	17
En vedvarende trussel	18
Udfordringer for Europa	21
Udfordringer for Danmark	22
Læren af 18 års kamp mod terror	25
Noter	26
Billedkilder	27

Indledning

Terrorangrebene den 11. september 2001 på World Trade Center og Pentagon var uden sidestykke i terrorens historie, både hvad angår ødelæggelsernes omfang og på grund af de millioner af øjenvidner, som så angrebene udspille sig live på TV. Terrorangrebene betydning, også i Europa og Danmark, var dramatisk, øjeblikkelig og langvarig. 18 år efter terrorangrebene raser den globale kamp mod terror i stadig flere lande, og uden en afslutning i sigte. Uagtet den massive indsats opererer der på globalt plan stadig utallige islamistiske terrorgrupper, og deres netværk udvider sig til stadighed både geografisk og i cyberspace.

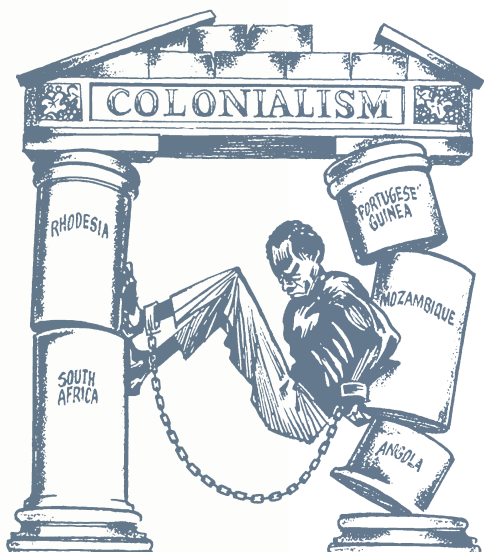
Den globale kamp mod terror og de væbnede indsatser mod den islamistisk inspirerede terrorisme er dette baggrundspapirs fokus. Terrorismen, der udspringer af andre ideologier og motivationer, berøres derfor kun perifert. Selv om eksempelvis højreradikal terrorisme fylder meget i medierne, kan den kun forbindes til ganske få terrorangreb i Europa.¹

Dette CMS-baggrundspapir undersøger den globale kamp mod terror siden 2001. Først præsenteres den spiral-lignende udvikling, som antiterrorindsatserne har gennemgået i de seneste to årtier. Dernæst identificeres skiftene i den globale kamp mod terror, og afslutningsvis fremhæves en række udfordringer og dilemmaer, som udviklingen medfører for Europa og Danmark.

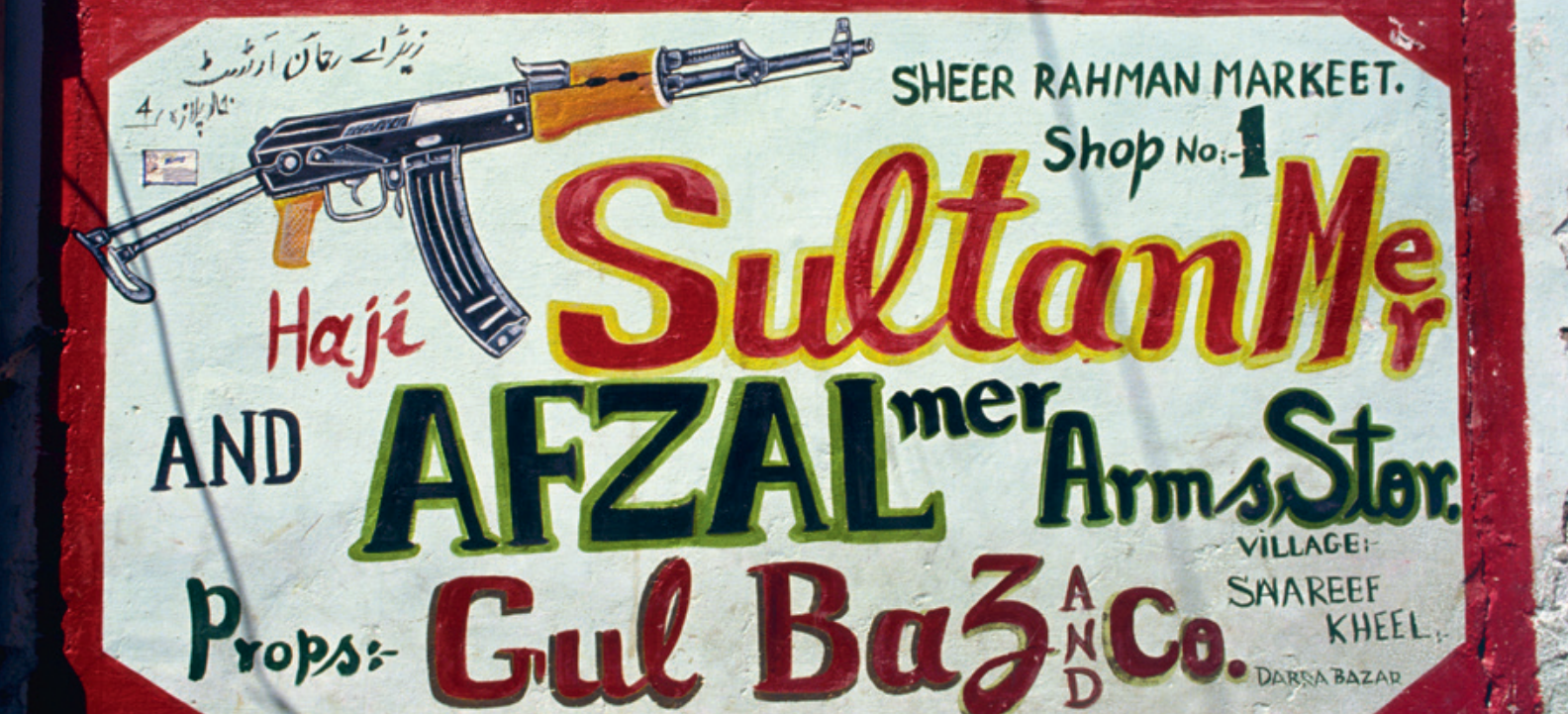
Terrorismen

Den moderne opfattelse af terror startede ikke med angrebene den 11. september 2001. Gennem de sidste 140 år har der været tre forudgående bølger af terror. De har alle været overlappende, indtil de langsomt ebbede ud, fordi terroristerne enten opnåede deres mål, splittedes internt eller blev nedkæmpet af politi eller militær.

DE FIRE MODERNE TERRORBØLGER

1. Anarkistisk terrorbølge fra 1880'erne til 1920'erne
2. Antikolonialistisk terrorbølge fra 1920'erne til 1960'erne
3. Socialistisk terrorbølge fra 1960'erne til 1980'erne
4. Islamistisk terrorbølge fra 1980'erne og fremefter

Butiksskilt i Darra Adam Khel, den berygtede landsby af våbenmagere i det nordvestlige Pakistan.

HVAD ER TERROR?

Der er ingen internationalt accepteret definition på terror, men en bred definition er, at terror er, når individer eller grupper anvender vold mod civile for at opnå politiske, religiøse, ideologiske eller sociale mål. De fleste eksperter er af den opfattelse, at terror generelt udspringer på baggrund af kulturelle, etniske, sociale eller økonomiske spændinger. Terroristens personlige motivation udspringer af en opfattet trussel mod egen overbevisning, en søgen efter identitet eller et ønske om at opnå personlig magt, prestige eller beskyttelse.²

DEN FJERDE TERRORBØLGE

Det antages ofte, at den nuværende islamistiske terrorbølge tog fart med 1979-revolutionen i Iran og præstestyrtes dæmonisering af Vesten og især USA. De islamistisk inspirerede terrorgrupper har siden da udøvet terror mod offentlige institutioner og civile for at formidle gruppernes

budskaber til omverdenen via globale nyhedskilder eller sociale medier. Det ideologiske grundlag er ofte baseret på islamiske skrifter og næres af en narrativ om global undertrykkelse af muslimer og et håb om at indføre en sand islamistisk verdensorden.³

De islamistisk inspirerede terrorgrupper kan sammenlignes med internationale firmaer, der enten er organiseret i datterselskaber eller via franchising. Ud fra denne sammenligning opererer eksempelvis al-Qaeda som en international "franchisegiver" eller et internationalt "brand", hvor lokale grupper gennemfører terroraktiviteter ud fra et centralt al-Qaeda-koncept. Islamisk Stat kan derimod opfattes som en global koncern, der opretter datterselskaber lokalt eller samarbejder med ligesindede grupper eller kriminelle netværk. Sideløbende med islamistisk inspireret terror eksisterer også højre- og venstreradikal terror, enkeltsagsterror og især nationalistisk og separatistisk terror.⁴

De militante islamisters narrativ

“Vi foragter jer, fordi jeres sekulære og liberale samfund tillader de selv samme ting, som Allah forbyder. Jeres sekulære liberalisme har ledt jer til at tolerere og støtte homoseksuelles rettigheder, tillade alkohol, euforiserende stoffer og sex uden for ægteskab og forfølge de rettroende, som frasiger sig disse lyster.”

Artikel i Islamisk Stats online magasin Dabiq, Raqqa 2014.

Al-Qaeda-medlemmer fotograferet i Aleppo, 2014

Figuren bygger på Soufan, A. "Anatomy of Terror: From the Death of bin Laden to the Rise of the Islamic State". W. W. Norton & Company. 2018

Frem til 1994
Politidrevet

1994-2003
Efterretningsdrevet

2004-2010
Militært drevet

2011-2015
Informationsdrevet

2016-2019
Samtænkt tilgang

2020 og frem
Datadrevet

Antiterror-indsatsernes udvikling

Fra 1980'erne og frem til i dag har antiterrorindsatserne gennemgået en spirallignende udvikling. Fra at være fortrinsvist en national opgave for politi til større internationale militære operationer til igen hovedsageligt at være en politiopgave, dog nu i en international og samtænkt ramme med højteknologiske virkemidler.

Det første skift i den udvikling skete på baggrund af et islamistisk inspireret bombeattentat på World Trade Center i 1993. Attentatet medførte, at antiterrorindsatserne svingede væk fra primært reaktive og nationale politiindsatser til globale, efterretningsbaserede operationer. Indsatserne fokuserede herefter i højere grad på at infiltrere og overvåge islamistiske grupper og deling af information i globale efterretningsnetværk.

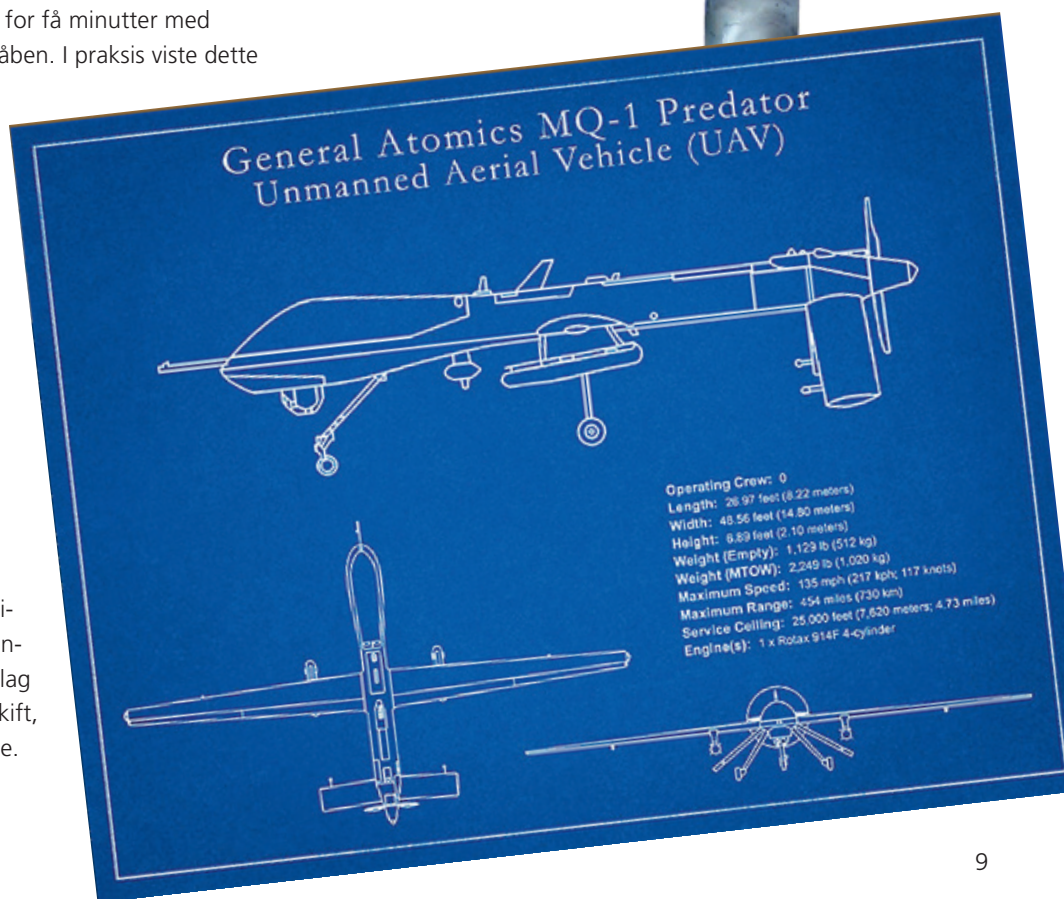
Invasionen af Irak i 2003 og de militære operationer i Afghanistan signalerede *det andet skift*, hvor omfattende transnationale militære operationer blev omdrejningspunktet. Ledet af USA fokuserede de militære operationer på

regimeskift og oprørsbekæmpelse i svage stater. I denne periode indførte flere vestlige stater samtidig omfattende national antiterrorlovgivning, der gav efterretningstjenester og politi nye, proaktive antiterrorredskaber.

Det tredje skift i antiterrorindsatsen skabtes med ideen om "let militært fodaftryk" i de internationale operationer. Fra 2009 begyndte tilbagetrækningen af vestlige soldater fra operationsområder, der gradvist blev erstattet af droner, militærrådgivere og lokale sikkerhedsstyrker. Samtidig spillede information og efterretning en stadig større rolle, hvor overvågning også skete i cyberspace, data deltes internationalt og analysekapaciteterne baseredes i stigende grad på algoritmer og kunstig intelligens. I teorien skulle den informationsstrøm fremme muligheden for at ramme terroristerne og deres baser inden for få minutter med droner og andre langtrækkende våben. I praksis viste dette sig vanskeligt, når terroristerne dygtigt skjulte sig i menneskemængden.

I dag gennemføres antiterrorindsatserne ud fra en mere samtænkt tilgang, hvor politi, efterretningstjenester, militær samt politiske aktører forventes at arbejde sammen. De store militære antiterroroperationer er gradvist blevet afløst af stedfortræderkrige, for eksempel i Syrien, Irak og Mali. Drivkraften i den spirallignende udvikling har fortrinsvist været de seneste tre amerikanske præsidenters forskellige doktriner for de overordnede antiterrorindsatser. De næste tre opslag vil gennemgå doktrinerne og de skift, der har fulgt i antiterrorindsatserne.

"med eller imod os"

(2001-2008)

Terrorangrebene den 11. september 2001 betød en ny æra, hvor USA følte sig markant mere sårbar. Den amerikanske nationale sikkerhedsstrategi slog fast, at terrortruslen udsprang af både radikaliserede islamistiske grupper og "ondskabens akse af slyngelstater" bestående af Irak, Iran og Nordkorea. Den samlede indsats blev døbt "Den globale krig mod terror".

BUSH-DOKTRINEN

"We must take the battle to the enemy, disrupt his plans and confront the worst threats before they emerge. In the world we have entered, the only path to safety is the path of action. And this nation will act."

PRÆSIDENT GEORGE W. BUSH
1. JUNI 2002
Dimissionstale på West Point

BUSH-DOKTRINEN

Den globale krig mod terror blev opsummeret i Bush-doktrinen, hvor antiterrorindsatserne skulle gennemføres af internationale koalitioner ledet af USA. Den militære strategi fokuserede på forebyggende angreb, mens politio- og efterretningstjenester blev centraliserede. Sideløbende skulle demokratiske regimeskift i Mellemøsten fremmes. Nationalt etableredes en ny juridisk ramme, der udvidede

sikkerhedstjenesternes beføjelser med hensyn til overvågning og tilbageholdelser.⁵

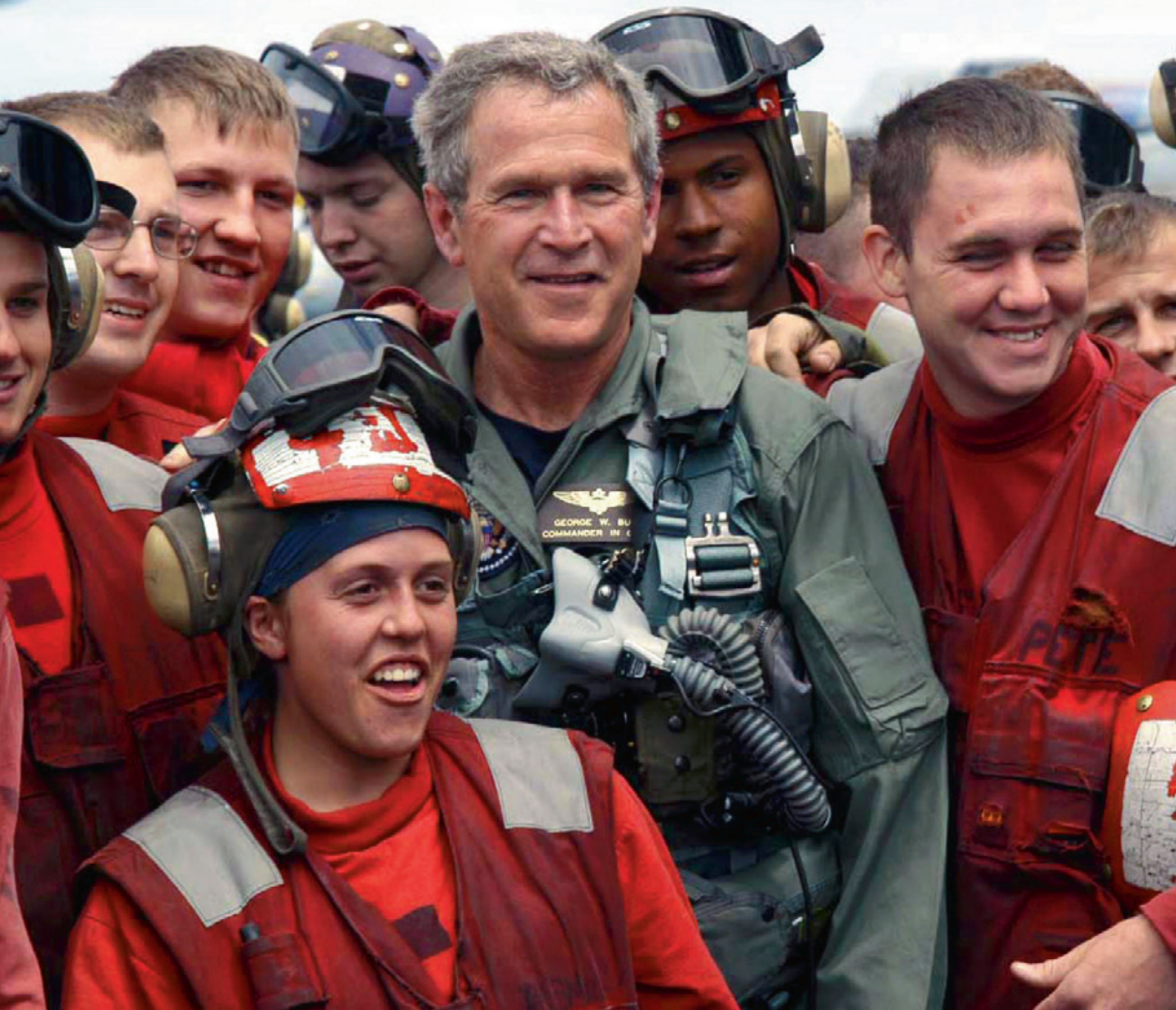
GLOBAL KRIG MOD TERRORISME

En amerikansk ledet koalition indledte i oktober 2001 Operation Enduring Freedom, som på kort tid væltede Talebanstyret i Afghanistan og sendte Osama bin Laden på flugt. Herefter skiftede præsident Bush fokus fra Afghanistan til Irak, og en intensiv militær kampagne fjernede Saddam Hussein i 2003. Trods vestlig militær tilstedeværelse, udbrød der i 2004 oprør i Irak, og i Afghanistan indledte Taleban en terrorkampagne rettet mod koalitionsstyrkerne og den afghanske regering. Sideløbende begyndte den islamistisk inspirerede terror at sprede sig globalt, og terrorbølgen ramte for alvor Europa, da al-Qaeda gennemførte angreb i Madrid i 2004 og efterfølgende i 2005 angreb undergrundsbanen i London.⁶

FRA MILITÆR INTERVENTION TIL OPRØRSBEKÆMPELSE

Det første skift i den globale kamp mod terror skete omkring 2006, hvor indsatserne i Irak og Afghanistan skiftede karakter fra antiterrorindsats til oprørsbekæmpelse. Skiftet udlægges ofte som en konsekvens af lokalregeringernes manglende evne til at etablere kontrol over egen befolkning og Vestens uvilje mod at øge sin militære tilstedeværelse i landene. Den ændrede sikkerhedssituation i Irak og Afghanistan betød, at den sekteriske vold optrappedes, og terrornetværkene radikaliseredes og internationaliseredes.⁷

*Præsident George Bush lander på hangarskibet
USS Abraham Lincoln ved den californiske kyst i maj 2003.*

**"via, sammen og
gennem andre"**
(2009-2016)

*Anne Hidalgo, François Hollande og Barack Obama
foran le Bataclan, Paris, 29. november 2018.*

Efter otte års indsats var vestlige militære styrker i 2009 engageret i omfattende oprørsbekæmpelse i Irak og Afghanistan. Samtidig var den globale kamp mod terror udvidet til nye fronter i Afrika, Mellemøsten og Europa. Præsident Obamas tiltrædelse markerede et markant skift i kampen mod terror.

OBAMA-DOKTRINEN

I den nye doktrin blev kampen mod radikaliserede islamistiske grupper erstattet af indsatser mod ekstremt voldelige grupper. De globale antiterrorindsatser gennemførtes nu i partnerskabsrammer, hvor USA skulle have en mere tilbagetrukket position. "Stupid Wars" i Irak og Afghanistan skulle hurtigt afsluttes og erstattes af målrettede operationer med "let militært fodaftryk".⁸

INDSATSERNE MOD EKSTREME VOLDELIGE GRUPPER

Flere eksperter mener, at Obama-doktrinen fra starten blev udfordret af udbruddet af Det Arabiske Forår i 2010 og den efterfølgende opblomstring af militant islamisme i Nordafrika og Mellemøsten. Sideløbende blev sikkerhedssituationen i Afghanistan forværret. Også i Irak forværredes situationen på grund af USA's proklamation af tilbagetrækningen af koalitionsstyrkerne fra Irak inden udgangen af 2011. Tilbagetrækningen efterlod et magtvakuum i Irak, som både udnyttedes af Islamisk Stat til oprettelsen af sit kalifat og gav al-Qaeda og Islamisk Stat plads til en

begyndende ekspansion ind i Sahel-regionen, Sydøstasien og Europa. I 2014 var situationen i Irak og Syrien så meget ude af kontrol, at USA dannede en ny militær koalition af allierede. Koalitionen var markant anderledes end tidligere, idet styrkerne på landjorden primært blev udgjort af lokale partnere og militser.⁹

Europa blev for alvor ramt af terrorbølgen i 2015 med mere end 200 gennemførte eller planlagte terrorangreb, herunder angrebet på koncertstedet Bataclan i Paris. Dette medførte, at den europæiske antiterrorindsats blev målrettet via Europol og en generel centralisering af de nationale efterretningstjenester. Disse tiltag blev suppleret med udvidede beføjelser til politiet, omfattende terrorlovgivninger og militære styrkers stigende indsættelse i forbindelse med antiterrorindsatser i det offentlige rum.¹⁰

ANTITERRORINDSATS FRA KAPACITETS- OPBYGNING TIL EN HEMMELIG "KILL LIST"

På trods af et "let militært fodaftryk", et større fokus på stabilisering- og kapacitetsopbygning af partnere, så var verdens befolkninger i 2018 mere plaget af terror, sekterske uroligheder og borgerkrige end i 2009. Terrororganisationer blev på de ni år globaliserede og tilegnede sig enden til at erobre og holde territorier. Kampens karakter har samtidig ændret sig og gennemføres nu i stigende omfang via hemmelige operationer, droneangreb og stedfortræderkrige frem for i kraft af større militære indsatser i internationale koalitioner.

"vi forbliver en verden i krig"

(2017-)

Vestens antiterrorindsats er de seneste år blevet nedprioriteret i trusselshierarkiet til fordel for truslen fra stormagter som Rusland. Præsident Trumps overtagelse af præsidentembedet i 2018 markerer endnu et skift i den globale kamp mod terror. Obamas "krige per stedfortræder" afløses af en generel økonomisk tankegang, hvor USA's allierede ikke skal supplere USA's militære kapaciteter, men erstatte dem i de internationale operationer. Flere eksperter peger på, at skiftet i 2018 byggede på en formodning om, at Islamisk Stat var blevet knust i Irak og Syrien, og at der kunne forhandles fred med Taliban i Afghanistan.

TRUMP-DOKTRINEN

USA's seneste nationale sikkerhedsstrategi fra 2017 er på de fleste punkter en naturlig udvikling af præsident Bushs og Obamas tidligere strategier for antiterrorindsatser. Det nye er, at strategien fastslår, at terror er en vedvarende trussel, der alene kan imødegås med kombinationen af alle statens midler. I praksis betyder det 1) isolering af terrororganisationerne gennem koordinerede indsatser fra det samlede statsapparat med støtte fra den private sektor; 2) neutralisering af nøglepersoner, grupper og netværk gennem en koncentreret og minimal indsættelse af militære midler; 3) inddæmning og imødegåelse af radikalering

gennem en fokuseret indsats for at ramme terrororganisationernes identitet og narrativ, som primært skabes og spredes i cyberspace.¹¹

ANTITERRORINDSATS: KAMPEN OM NARRATIVER OG ET SPØRGSMÅL OM BYRDEFORDELING

Med denne antiterrordoktrin bliver nedbrydningen af terrororganisationernes narrativ og identitet central, helt på højde med militære kampoperationer, stabiliseringsaktiviteter og efterretningstjenesternes operationer. Målet er ikke som tidligere at fjerne truslen, men at inddæmme den vedvarende trussel om terror.

Den nye tilgang er en mere samtænkt indsats af militæret, efterretningstjenesterne, politiet og andre statslige myndigheder, der støttes af private firmaer, især på det finansielle område og i cyberspace. Doktrinens centrale elementer - isoleringen, neutraliseringen og inddæmningen - skal understøttes af stabiliseringsaktiviteter i landene, hvorfra terroren udspringer. USA skal også i fremtiden lede den globale kamp mod terror, men med en stadig mere tilbagetrukken rolle, hvor byrderne yderligere skubbes over på allierede og partnere, og hvor ansvaret for antiterrorindsatsen primært forankres lokalt.

Præsident Donald Trump holder pressekonference om Iran fra Det Hvide Hus, 8. januar 2020. Flankeret af Forsvarsminister Mark T. Esper, Hærchef General James McConville, Forsvarschef General Mark Milley, og Vicepræsident Mike Pence.

ANGREB OG ANDRE VOLDELIGE AKTIVITETER

- Al-Qaeda og affilierede grupper
- Islamisk Stat og affilierede grupper

Kortet bygger på Jones, S.
"America's Counterterrorism Gamble",
Center for Strategic and International Studies, 2018

De fjerne fronter

Den vestlige verden er ikke eneaktør i den globale kamp mod terrorisme. Særligt i Sydøstasien og Nordafrika gennemfører flere stater antiterrorindsatser mod islamistisk inspirerede terrorgrupper eller separatistbevægelser, der har udviklet sig til islamistiske terrorgrupper. Fælles for alle disse "fronter" er, at truslen er den samme, mens antiterrorindsatserne varierer. Dette er særligt tilfældet med hensyn til Kina og Rusland.

"FOLKETS KRIG MOD TERROR" I KINA

Kinas kamp mod terrorisme i Xinjiang-provinsen er måske den mest omfattende, men også mindst kendte antiterror-kampagne. Oprindeligt kom terrortruslen fra separatistiske strømninger blandt den lokale muslimske uygurbefolkning. Oprøret startede i 1997, men tog fart, da al-Qaeda etablerede sig i provinsen omkring 2010 og ydede ideologisk og militær støtte. I Xinjiang-provinsen er terroren på et relativt lavt niveau, men med lejlighedsvis civile opstande, angreb på regeringsbygninger og militære baser samt attentater på kinesiske embedsmænd. Officielt har der været 200 terrorangreb i 2018, som har medført 160 døde og over 500 sårede.¹²

Den kinesiske strategi er baseret på en centraliseret og massiv tilstedeværelse af militære styrker og embedsmænd fra centralregeringen, kombineret med forbud mod muslimske symboler og ritualer og understøttet af elektronisk overvågning af uygurernes offentlige og private liv. Overtrædelse af forbuddet har medført, at over en million civile anslås tilbageholdt i "genopdragelseslejre", svarende til 10% af den samlede uygurbefolkning i provinsen.¹³

RUSLANDS HELLIGE KRIG I KAUKASUS

I Rusland knyttes terrortruslen ofte tæt til islamistiske oprørsbevægelser i Nordkaukasus, der som mål har oprettelsen af en selvstændig, shariabaseret stat. Islamisterne menes at have gennemført op mod 500 terrorangreb om året, hvoraf de fleste er udført mod moderate muslimer og kristne i regionen, men også i Rusland og USA. Senest har Islamisk Stat og al-Qaeda vundet fodfæste i regionen. Den ortodokse russiske kirke og præsident Putin har ad flere omgange betegnet den russiske antiterrorindsats i Kaukasus som en hellig krig mod en islamistisk opstand.

Den russiske indsats baserer sig på en antiterrorlov, der gør det muligt at indføre undtagelsestilstand i større områder, overvåge enkeltpersoner og grupper uden dommerkendelse og straffe terroraktiviteter med fra ti års fængsel til fængsel på livstid. Staten kan endvidere konfiskere privat ejendom tilhørende personer med tilknytning eller formodet tilknytning til terrorisme. Den mere end 20 år lange antiterrorkampagne i Kaukasus har medført en centralisering af indsatserne under den russiske sikkerhedstjeneste FSB's Nationale Antiterrorkomité, der råder over 60.000 sikkerhedsfolk fra efterretningstjenesterne, indenrigsministeriet, forsvarsministeriet og politiet i forbindelse med antiterrorindsatsen i regionen.¹⁴

En vedvarende trussel

Islamisk Stats tab af territorium i Mellemøsten bebudede ikke nederlaget for den islamistisk inspirerede terrorisme. Islamisk Stat har flyttet sit fokus fra territorial kontrol til guerillakrigsførelse, en langsigtet ideologisk kampagne og optrapning af fundraising, rekruttering og propaganda på sociale medier. Al-Qaeda har i stilhed de seneste år målrettet sine ressourcer til at støtte oprørere og separatister i deres kamp mod lokale regimer og derved opnå kontrol over oprørsbevægelserne som for eksempel i Mali.

Det nye fokus for de transnationale terrornetværk skaber også ændringer i deres overordnede handlemønstre. Det betyder, 1) at terrororganisationerne i større omfang fokuserer på at angribe symbolmål, regeringsinstitutioner eller kritisk infrastruktur, 2) at terrororganisationerne samarbejder mere med eksisterende lokale oprørsbevægelser, separatister og organiserede kriminelle – primært i Mellemøsten, Afrika og Sydøstasien, og 3) at terrororganisationerne placerer stadig større dele af deres aktiviteter i cyberspace, særligt rekruttering, logistik, økonomi og kommunikation.¹⁵

AL-QAEDA VINDER FREM

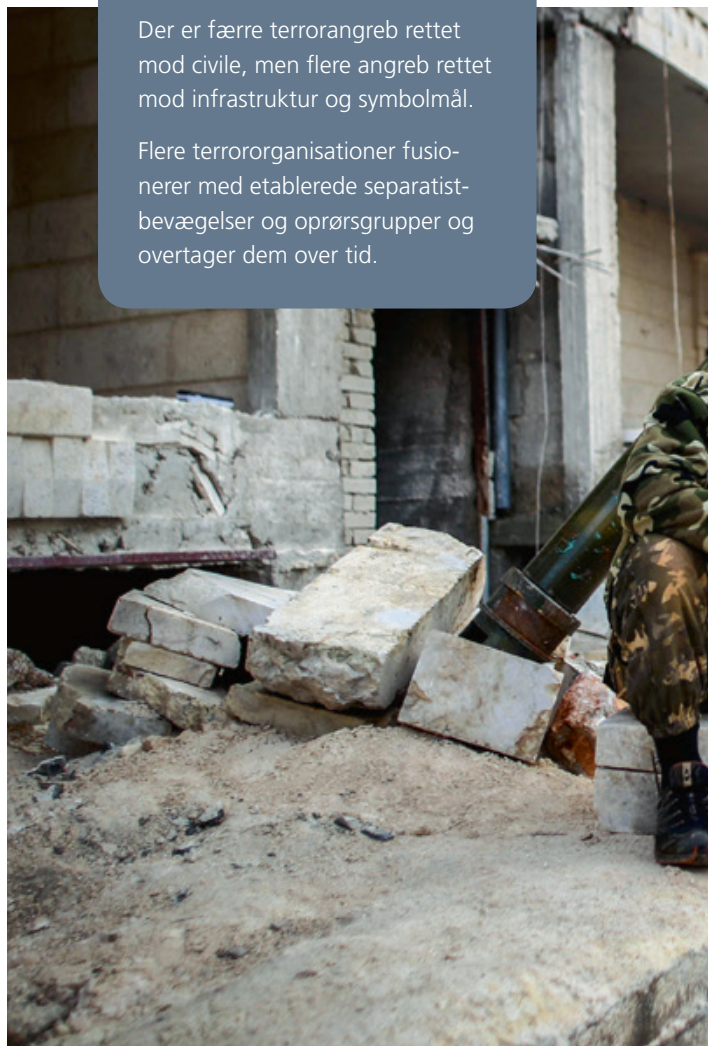
De seneste år har al-Qaeda ikke gennemført opsigtsvækkende angreb i Vesten. I stedet har al-Qaeda udvidet sit samarbejde med lokale aktører og står nu stærkt i Yemen, Pakistan, Afghanistan, Afrikas Sahel-region og Asien. Den transformation er gjort mulig af en høj tilpasningsevne kombineret med dygtig udnyttelse af sociale medier til ideologisk propaganda og onlinerekruttering.

DE GLOBALE TENDENSER FOR TERRORISMEN

Terroraktivitet mindskes i Europa, men spredes yderligere i Afrika, Sydøstasien og cyberspace.

Der er færre terrorangreb rettet mod civile, men flere angreb rettet mod infrastruktur og symbolmål.

Flere terrororganisationer fusionerer med etablerede separatistbevægelser og oprørsgrupper og overtager dem over tid.

TERRORISMENS NYE YNGLEPLADS

Islamisk Stat og al-Qaeda har den seneste tid ekspanderet i Sydøstasien, særligt i Filippinerne, Indonesien, Malaysia og Thailand. Et karakteristikum ved islamistisk inspirerede terrorangreb i Sydøstasien er, at de ofte er rettet mod religiøse tilbedelsessteder. Det skaber spændinger mellem forskellige trossamfund og fremhæver billedet af en religiøs krig. De terrorangreb er ofte udført af lokale oprørsgrupper på direktiv fra transnationale islamistisk inspirerede terrorgrupper og med deltagelse af hjemvendte krigere fra bl.a. Syrien og Irak.¹⁶

HVORDAN OPHØRER TERRORGRUPPER?

En undersøgelse af 586 terrorgrupper, som opererede i perioden mellem 1970 og 2007, viste, at ca. 36 % ophørte med deres aktiviteter efter at have opnået deres mål. En tredjedel blev nedkæmpet af politi eller militær, og de resterende ophørte på grund af intern splittelse. Undersøgelsen viser, at gruppernes ideologiske motivation har en stor indflydelse på, hvordan terrorgrupperne ophører, og de religiøst baserede terrorgrupper er de mest resistente over for interne splittelser og antiterrorkampagner.¹⁷

Et Al-Qaeda-medlem kæmper for al-Assad på frontlinien i Bustan al-qasr, Aleppo.

Fodgængere på vej igennem nyinstalleret sikkerhedsbarriere
på Blackfriars Broen i London, januar 2018.

Udfordringer for Europa

Europa står over for en ændret terrortrussel. På trods af færre civile ofre fra islamistisk inspireret terror er der stadig omfattende terroraktiviteter i Europa. Den aktuelle terrorisme i Europa er en indre såvel som en ydre trussel, som ses i skikkelse af "ensomme ulve" med europæisk statsborgerskab eller som et produkt af konflikterne på Europas sydflanke.

CENTRUM SKAL FALDE

Al-Qaeda's øgede indflydelse i Europa har bevirket, at islamistisk inspirerede terrorgrupper har ændret den narrativ, der begrunder terroren. Europol udlægger det som et skift fra en "os mod dem"-narrativ til en ny fortælling om social undertrykkelse og uretfærdighed for den muslimske befolkning i Europa. Terror-gruppernes fokus er på at skabe splid i de muslimske lokalsamfund og derved ramme den sociale sammenhængskraft i Europa.¹⁸

EN FORMLØS TRUSSEL

Terrornetværkene er stadig mere uformelige og fleksibelt organiserede. Årsagen er, at lokale og regionale terrornetværk nu har en løsere tilknytning til transnationale terrornetværk end tidligere. Samtidig implementeres erfaringer indhentet primært fra al-Qaeda-operationer, bl.a. i Asien og Mellemøsten. Det medfører, at enkelte terrorceller kan tilpasse sig hurtigere til nye modforanstaltninger, ændret miljø og nye muligheder for at skabe splittelse i samfundet. Terrorcellerne vil kunne ligge stille eller genaktiveres med høj voldsparathed, der udføres af hjemvendte fremmedkrigere og anonyme ensomme ulve.¹⁹

DET DIGITALE KALIFAT OG HAWALA-ØKONOMI

På sociale medier føres ikke alene omfattende propagandakampanjer, hvor terrornetværkene via trolde og proxyer spreder narrativen om social uretfærdighed og rekrutterer nye medlemmer. Digitale kommunikationsplatforme som Telegram, WhatsApp og iMessage muliggør krypteret kommunikation, hvilket sikrer effektive og modstandsdygtige kommandoveje. Apps gøres ligeledes til våben på baggrund af erfaringer fra borgerkrigen i Syrien til eksempelvis styring af kommercielle droner, fjernudløsning af bomber og hackerangreb.

Den største digitale udfordring er terrornetværkenes anvendelse af hawala-systemet som skjul for deres økonomi, forretninger og logistik. Hawala-systemet udgøres af en digital basar med en samlet forsyningspulje, hvor der er mange led af købere og sælgere. Denne form for basarlogistik indgår i en kombination med de såkaldte hawala-netværk, der kan bruges til hurtige pengeoverførsler og fungerer ved, at en pengehandler overfører penge i form af kryptovaluta for klienter uden nogen fysiske spor.²⁰

Udfordringer for Danmark

Terrortruslen mod Danmark er nærværende og alvorlig. Den næres af etniske spændinger og konflikterne i Mellemøsten og Nordafrika. De danske udfordringer med at bekæmpe islamistisk inspireret terror på nationalt niveau og deltagelsen i den globale krig mod terror er på mange områder sammenfaldende med de udfordringer, resten af Europa står over for. Der er dog særlige udfordringer, som er væsentlige at uddybe i en dansk kontekst.

DRIVKRAFTEN

De islamistisk inspirerede terrorgruppers propaganda er for nuværende fokuseret på etniske spændinger i lokalsamfundet frem for budskabet om global jihad. Budskabet adresserer sociale og politiske uretfærdigheder og glorificerer vold i form af terrorhandling som politisk magtmiddel. Undersøgelser viser, at den form for propaganda har effekt på grupper og enkeltpersoner, som føler sig marginaliserede og oplever manglende alternativer eller fremtidsudsigter. Propagandaen spredes på sociale medier som Twitter og YouTube og medfører risiko for ikke alene radikalisering, men også splittelse, af etniske lokalsamfund og svækker sammenhængskraften i samfundet generelt.²¹

NÅR FREMMEDKRIGERNE VENDER HJEM

En anden udfordring for den nationale antiterrorindsats er de personer fra Danmark, som har opnået krigserfaring fra ophold hos islamistiske terrorgrupper i Syrien og Irak, og som potentielt kan returnere til Danmark. Disse fremmedkrigere kan være yderligere radikaliserede og voldsparete og hjembringe kompetencer til at gennemføre sofistikerede terroraktioner. En række videnskabelige undersøgelser peger, at returnerede fremmedkrigere ikke alene er et

potentielt omdrejningspunkt for radikalisering og rekruttering af andre, men også selv kan være potentielle terrorister eller på anden måde blive direkte involveret i terroraktioner.²²

DELTAGELSEN I INTERNATIONALE ANTITERRORINDSATSER

Udfordringerne i Mellemøsten og Sahel udgør ikke kun et regionalt problem, men har i kraft af øget migration, spredning af terror og stigende ustabilitet også konsekvenser for både dansk og europæisk sikkerhed. Danmarks valg med hensyn til deltagelse i internationale interventioner er ikke alene overvejelser om interventionstilgange og alliancehensyn, men også om, hvorledes den samlede portefølje af forsvarsbidrag til terrorbekæmpelsesindsatser i forbindelse med internationale missioner kan understøtte bredere politiske hensyn og de nationale antiterrorindsatser. Det vanskeliggøres af, at der blandt de internationale interventionsaktører ikke er en fælles forståelse af, hvorledes varig stabilitet opnås, og hvorledes bekæmpelse af terror gennemføres.²³

Soldater støtter politiet med bevogtning af den jødiske synagoge i Krystalgade, København. Indsatsen har fået navnet Operation Gefion.

*Danske soldater under international
operation i Mellemøsten.*

Læren af 18 års kamp mod terror

To årtiers global kamp mod terror har vist, at antiterrorindsatser efter at have været hovedsageligt en militærkampagne igen er ved at blive primært en politiopgave og en efterretningsmæssig opgave, dog med et bredere spektrum af virkemidler til håndtering af de nye aspekter i forbindelse med en ændret terrortrussel. De internationale operationer har udviklet sig til i stigende grad at være centreret omkring indsættelse af højt specialiserede militære kapaciteter, civil/militær kapacitetsopbygning og udpræget brug af stedfortræderstyrker i kampoperationer.

Danmark handler ikke alene, hverken i nationale eller i internationale antiterroroperationer. Danmark har fulgt skiftende amerikanske præsidenter i deres antiterrorkampagner i Mellemøsten og Afrika. På nationalt plan har et vedvarende politisk flertal lagt sig tæt op af udviklingen i EU og implementeret antiterrorlovgivninger, der følger resten af EU-landenes.

Den globale krig mod terror har medført en erkendelse af en tæt sammenhæng mellem antiterrorindsatserne og terrorens omfang, der ikke altid følger en bestemt logik. Enhver ændring af antiterrorindsatserne, det være sig eskalering eller deeskalering, giver ikke nødvendigvis en mindre terrortrussel, men ofte en ny form for terror og dermed et nyt trusselsbillede. Fremadrettet vil der være mindre amerikansk militær tilstedeværelse i den globale kamp mod terror og et større fokus på lokale partnerskaber og byrdefordeling i allianceerne. Det ændrede fokus kan betyde,

at Danmark ikke længere supplerer amerikanske militære indsatser, men skal erstatte amerikansk militær kapacitet. Sikkerhed opnås ofte på bekostning af individets frihed. Danmark har løbende siden 11. september 2001 vedtaget omfattende antiterrorlove, som understøtter samfundets behov for sikkerhed, men som samtidig indskrænker individets frihed. De statslige myndigheder har gradvist fået øgede beføjelser til at registrere, overvåge og gribe ind i borgernes kommunikation, finansielle transaktioner og handlinger for at håndtere terrortruslens omskiftelighed. Skellet mellem de militære og civile magtmidler er siden 2001 gået fra at være en skarp adskillelse til at udgøre en gråzone. Det er blevet almindeligt at indsætte militære magtmidler i forbindelse med politiopgaver, at bruge soldater til bevogtning i det offentlige rum og at overvåge borgere og firmaer gennem kameraer og i cyberspace.

Tilbage står det faktum, at terroren er en nærværende og vedvarende trussel. Terror forsvinder ikke, men ændrer konstant form, anvender nye redskaber og teknikker og kræver derfor løbende nye svar, der i sig selv kan medføre nye omkostninger eller ikke-intenderede konsekvenser.

Noter

- 1 European Union. "Terrorism Situation and Trend Report". Europol. 2019.
- 2 Kaldor, M. "New and Old Wars, Organized Violence in a Global Era", Stanford University Press. 2012.
- 3 The National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States. "Law Enforcement, Counterterrorism, and Intelligence Collection in the United States Prior to 9/11". United States Congress. 2004.
- 4 Tankel, S. "With Us and Against Us: How America's Partners Help and Hinder the War on Terror". Columbia University Press. 2018.
- 5 The White House. "The National Security Strategy of the United States of America". 2002
- 6 Jervis, R. "Understanding the Bush Doctrine". Political Science Quarterly, Vol. 118, 2003.
- 7 Katz, M. N.: "Assessing the Bush Strategy for Winning the 'War on Terror'". Middle East Policy Council. Washington. 2010
- 8 The White House. "National Security Strategy". 2010. Washington.
- 9 Lyckman, M. & Weissmann M. "Global shadow war: a conceptual analysis". Routledge. 2015
- 10 Krieg, A. "Externalizing the burden of war: the Obama Doctrine and US foreign policy in the Middle East". Chatham House. 2016.
- 11 The White House. "The National Security Strategy of the United States of America" 2017
- 12 Hallman, W. "How China won the global war on terror". Defence News. 2018.
- 13 Wayne M. I.: "Inside China's War on Terrorism". Journal of Contemporary China. 2009.
- 14 Barman, I. "The Russian War on Terror". The National Interest. 2017.
- 15 European Union. "Terrorism Situation and Trend Report". Europol. 2019.
- 16 Sheikh, M. K. "Islamic State's new breeding ground: Southeast Asia". DIIS. 2019.
- 17 Jones, G. S. m.fl. "How Terrorist Groups End: Lessons for Countering al Qa'ida". RAND. 2008.
- 18 Jones, Toucas & Markusen. "From the IRA to the Islamic State: The Evolving Terrorism Threat in Europe". CSIS Transnational Threats Program. 2018.
- 19 Lazarou, E. m.fl. "Peace and Security in 2019. Overview of EU action and outlook for the future". European Parliamentary Research Service. 2019.
- 20 Engen & Kjellund. "Nye militære trends i den syriske borgerkrig". Center for Militære Studier. 2018.
- 21 Forsvarets Efterretningstjeneste. "Efterretningsmæssig Risikovurdering". 2019.
- 22 Jenkins, B. M. "When Jihadis Come Marching Home – The Terrorist Threat Posed by Westerners Returning from Syria and Iraq". Rand Corporation. 2014.
- 23 Jacobsen & Engen. "International antiterrorindsats i Sahel". Center for Militære Studier, Københavns Universitet. 2019.

Billedkilder

- Forside: Angrebet på World Trade Center i 2001. *9/11 Fotos*
- Side 4-5: Pentagon efter angrebet i 2001. *Collection 9/11 Memorial Museum*
Anarkist og bombemand Ravachol bliver pågrebet af politiet i Paris i 1892.
Et T-shirt-motiv med Andreas Baader og Ulrike Meinhof fra Rote Armee Fraktion.
- Side 6: Butiksskilt i Darra Adam Khel, Pakistan. *Bjorn Svensson / Alamy*
- Side 7: Al-Qaeda-medlemmer i Aleppo, 2014. *Ibrahim Khader / Pacific Press / Alamy*
- Side 8-9: Dansk politimand. *Fotoliza / Shutterstock*
Overvågningskameraer i Berlin. *Bernd Marczak / Pixabay*
- Side 11: Præsident George Bush lander på hangarskibet USS Abraham Lincoln i maj 2003. *Foto: CNN / Alamy*
- Side 12: Anne Hidalgo, François Hollande og Barack Obama foran le Bataclan, Paris, 29. november 2018.
Foto: White House / Pete Souza
- Side 15: Præsident Donald Trump holder pressekonference om Iran fra Det Hvide Hus, 8. januar 2020.
Tasos Katopodis/Picture Alliance/Ritzau Scanpix
- Side 18: Et Al-Qaeda-medlem kæmper for al-Assad på frontlinien. *Foto: Ibrahim Khader/ Pacific Press / Alamy*
- Side 20: Fodgængere på vej igennem nyinstalleret sikkerhedsbarriere på Blackfriars Broen i London, januar 2018.
Joe Dunckley / Alamy
- Side 22-23: Soldater støtter politiet med bevogtning af den jødiske synagoge i Krystalgade, København.
Foto: Emma Kirketerp / Forsvarsgalleriet
- Side 24-25: Danske soldater under international operation i Mellemøsten. *Foto: Forsvarsministeriet*

Læs mere om terrorismens tendenser

Institute for Economics & Peace. Global Terrorism Index 2019: Measuring the Impact of Terrorism, Sydney, November 2019. <http://visionofhumanity.org/app/uploads/2019/11/GTI-2019web.pdf>

EUROPOL. European Union Terrorism Situation and Trend Report 2019.

European Union Agency of Law Enforcement Cooperation, 2019.

<https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/terrorism-situation-and-trend-report-2019-te-sat>

POLITI
Forsvaret